

הדפסת הגיליון נתרמה
ע"י ידידנו היקר והנעלה
אדי פסחוב הי"ו שדרות
להצלחתו ולהצלחת הוריו היקרים
ניסן וגלינה פסחוב הי"ו
ולהצלחת בניו דיזיד וניסן ובתו עדן הי"ו
יהי רצון שזכות המצווה
וזכות בעל ההילולא הרה"ק הרמ"א אלבאז
זיע"א

תגן בעדם ובעד כל אשר להם
וימלא ה' כל משאלות לבם לטובה ולברכה
לעבודתו יתברך
אורך ימים ושנות חיים ושלוש יוסיפו להם
בבריאות איתנה ונהורא מעליא ופרנסה בריוח
גדול ויזכו לזיווגים הגונים משורש נשמתם
בשמחה ובהצלחה רבה
אמן כן יהי רצון

”בני גד למשפחתם לצפון משפחת הצפוני לחגי משפחת החגי לשוני משפחת השוני” (בפרשתנו כו, טו).

א. שלשה מידות נצרכות בעשיית הצדקה והחסד, והשורש לכולן היא השמחה

הרה"ק רבי אברהם חמו זיע"א¹ בספרו "שפתי צדיק", הביא רמז נפלא בפסוק זה בעניין הצדקה והחסד: גד ראשי תיבות גמול דלים כמובא בגמרא (שבת קד ע"א). וכאן רמוזים שלשה מידות שצריך לנהוג בהם במצות החסד והצדקה, הראשון שצריך לתת לעני בצנעה ובסתר בכדי שלא יתבייש, וכמובא בגמרא מסכת חגיגה (ה ע"א) שרבי ינאי ראה אדם שנתן כסף לעני בפרהסיא, אמר לו מוטב יותר שלא היית נותן לו כלל. הדבר השני, שצריך לתת לעני בשמחה גדולה כמ"ש בפסוק (דברים טו, י) "ואל ירע לבבך בתתך לו", והדבר השלישי לתת ולחזור ולתת כמ"ש (שם) "נתון תתן"².

וכל זה רמוז בפסוק, "צפוני" "חגי" ו"שוני", צפוני מלשון צפון ומוחבא דהיינו שייתן לעני בסתר ובצנעה. חגי מלשון חג שהוא עת שמחה שצריך לתת לעני בשמחה. שוני מלשון שני שייתן ויחזור וייתן פעם שניה וכן הלאה.

והנה הרואה יראה שהשמחה בנתינת הצדקה היא גם השורש לשני הדברים האחרים שמנה הרב. כי ע"י שהאדם שמח בנתינת הצדקה ביודעו את ערכה, רק אז הוא יכול לתת ולחזור ולתת ולא יקוץ, וכן רק כאשר הוא עושה את המצווה

¹ רב העיריות תאלישנית וגוראמא (מרוקו), תלמידים של סידנא באבא סאלי ובנו סידנא באבא מאיר זיע"א, בעלותו לארה"ק התיישב בקרית גת ושם מנוחתו כבוד, נתבש"ם א' אייר תשע"ו.

² ודרשו ע"ז בספרי 'מניין שאם נתת לו פעם אחת שאתה נותן לו אפילו מאה פעמים, תלמוד לומר נתון תתן מכל מקום'.

בשמחה הוא ידקדק לתת בצנעה, מה שאין כן העושה בשביל לצאת ידי חובה או מאיזה הכרח או בשביל כבוד הוא ייתן בפרהסייה.

סיפר הרב מאיר בירדוגו שליט"א מבני ברק, בנו של הגה"צ רבי רפאל בירדוגו זיע"א רבה אחרון של מכנאס (בנו של רבה של מרוקו הגה"ק רבי יהושע בירדוגו זיע"א): בכל יום חמישי הייתי מתלווה לאבי אל השוק, לעריכת הקניות לכבוד השבת הקדושה. באופן קבוע כאשר היה אבי רואה מרחוק עני, היה נותן לי כסף ואומר לי: רוץ ותיתן לו את זה שיהיה לו לכבוד שבת. אבל שים לב לדבר אחד, היה מזהיר בחביבות ובחכמה, תחייך כשאתה נותן לו את הכסף, אל תתן לו כבדרך אגב, תן לו הרגשה טובה ונעימה, מצד שני תקפיד שלא להסתכל עליו הרבה זמן, זה יביך ויבייש אותו. (מוסף 'עונג שבת' מס' 39). רואים מכאן את פיקחותו וזהירותו מצד אחד להאיר לו פנים ולתת בשמחה ומצד שני לתת לו באופן שלא יתבייש.

ב. ע"י האמונה שממונו הוא פיקרון מה' - יתן צדקה בשמחה

ואחת העצות לזכות לתת צדקה בשמחה, מצאנו לרבינו הקדוש רבי יעקב אביחצירא זיע"א בספרו הקדוש "פיתוחי חותם" על הפסוק (שמות כה, ב) דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי. מפרש הרב, ע"פ דברי התנא באבות (פ"ג מ"ז) 'תן לו משלו שאתה ושלך שלו, וכן בדוד הוא אומר (דברי הימים א, כט יד) כי ממך הכל ומידך נתנו לך' כלומר שכל הממון שיש לאדם הכל שייך לה' יתברך, וכשהאדם נותן צדקה או מוציא ממון על כל מצוה אחרת, הוא רק מחזיר לה' את השייך לו³. ואומר הרב 'והנה אם לא

3 כמ"ש רבינו יונה על המשנה הנו' במסכת אבות, שהממון שה' נותן לאדם הוא כפיקדון בידו בכדי שייתן צדקה. ובוה פירש הגה"ק רבי רפאל ברוך טולידאנו זיע"א את הפסוק "אם כסף תלוה את עמי את העני עמך"

יחשוב האדם זו המחשבה הטובה שהכל שלו הוא יתברך, ומשלו הוא נותן, לא שייך שיעשה צדקה כראוי, שאם יחשוב האדם שהממון שלו, בהכרח הוא חס עליו ושומרו ואינו עושה צדקה כראוי'.

ובזה מפרש הרב את לשון הפסוק שאמר 'תקחו את תרומתי' ולא אמר 'תקחו תרומה', לרמוז שהצדקה המעולה היא כאשר הנותן נותן מתוך מחשבה אמתית שהממון שברשותו הוא של ה' יתברך ואינו שלו כלל, וזהו 'תקחו את תרומתי' שיודע שהתרומה שייכת לה' מלכתחילה.

ג. מעלת המתגבר על תאוות הממון ומוציאו בשביל מצות ה'

פירש מר אחי הרה"ג רבי אברהם שליט"א את הפסוק בתהילים (י, טו) "שבר זרוע רשע ורע תדרוש רשעו בל תמצא" דאם תסיר חשבון 'זרוע' מן תיבת 'רשע' ישאר לך מניין 'פזר', ורוצה לומר דאם הרשע יבטל מעצמו מחשבת "כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה" וידע שהכל מאתו יתעלה ויקיים בעצמו פזר נתן לאביונים, שירבה בצדקה, אזי לאט לאט בזכות האמונה יתהפך מרע לטוב ויזכה לבא לכל הטובות. וזה 'שבור זרוע רשע' שישבור ויבטל מחשבת 'זרוע' דהיינו כוחי ועוצם ידי ויסיר זאת מעצמו, וישאר אצלו אך ורק פזר נתן לאביונים, אזי 'ורע תדרוש רשעו בל תמצא' שיתחיל להתהלך בדרכי האמונה עד שיבוא לקיום כל התורה. ותחת "תרבו"ת אנשים חטאים" יקויים בו 'ורע תדרוש רשעו בל תמצא' ר"ת תרבו"ת, ותחת שהיה מתפאר בורו"ע עוזו עד עתה, מעתה יקיים בעצמו להיות עוז"ר דלים. עכ"ד.

שתדע שחלק העני נמצא אצלך כפקדון. (הביא דבריו הראש"ל הגרש"מ עמארשליט"א בסה"ב "ברכת אליהו" שמות ח"ב מאמר כח).

ומצאתי לו עזר מדברי הגה"ק רבינו אלעזר אביחצירא זיע"א שסיפר שאביו רבינו הקדוש באבא מאיר אביחצירא זיע"א אמר פעם על אדם אחד שלא היה מוחזק לשומר תורה ומצוות, אבל היה מפזר צדקות, שהוא מובטח בו שיחזור בתשובה. וכשנשאל ע"י בנו רבי אלעזר מהיכן מובטח לו שיחזור בתשובה, ענה, כי אדם שמוכן לפזר צדקות דבר שהוא קשה בטבע לאדם להיפרד מממונו ולתתו לאחרים, והוא התגבר על טבעו בעניין זה ויש לו כבר את התכונה להתגבר על יצרו, מובטח שגם בשאר העניינים יתגבר על יצרו ויחזור בתשובה. וסיים רבי אלעזר כי רואים מזה שהמבחן האמיתי לגדלות וכוחות האדם, זה טמון ביחס שלו לממון ולכסף, אם הוא מתגבר על יצרו עד כדי להפסיד ממון זה מראה שיש לאדם כוחות נפש להתגבר על יצרו בשאר הדברים. (פקודת אלעזר, עמ' 101).

והנה יש אנשים שעושים ההיפך, את רוב המצוות מקיימים, אך במצוות שצריך בהם הוצאת ממון הם מקמצים בהם או שמוותרים עליהם לגמרי בר מינן. וצריך לדעת שאדרבה המצוות שאדם מוציא עליהם ממון יש להם חשיבות מיוחדת בעיני ה' יתברך, שמראה את אמונתו בה' שהממון שלו, וכן את חביבותו למצוות שמוכן להוציא עליהם את ממונו החביב, וכמו שראינו במעשה באותו אדם שכאשר הכניע יצרו בענייני הממון ופיזר מכספו לצדקה, היה מובטח בו הצדיק באבא מאיר שיחזור בתשובה בשאר הדברים, כי העניין של הכסף הוא ניסיון גדול.

ושמעתי משל נחמד בעניין זה בתלמיד אחד שלמד במוסד עם פנימייה ולימים חלה בנפשו ר"ל, ושלח אותו רבו אצל הרופא בליווי תלמיד אחר. כשהגיעו אצל הרופא, אמר התלמיד החולה לרופא כי הוא בא בשביל החבר שעמו שהוא חולה בנפשו. הזדעק חברו הבריא ואמר: ההיפך הוא הנכון שאני הבריא והוא החולה. נענה הרופא ואמר אצל מי נמצא הכסף אשר שלח אלי רבכם תמורת הרפואה?

מיד הוציא הבריא את הכסף מחיקו והראה לרופא, אז ידע הרופא נאמנה כי הוא הבריא. והנמשל הוא, הוצאת הממון בשביל המצוות היא עדות נאמנה על אמונתו של האדם והחשיבות שיש לו למצוות, לא כן העובד את ה' רק בחינם (ויש לו ממון) שאין עדות לכך שהמצוות חשובות בעיניו ושאמונתו איתנה כל כך.

ד. עצה לתת צדקה בשמחה – לנהוג בנתינת מעשר כספים

כתב האדמו"ר מגור הגה"ק רבי פנחס מנחם אלתר זיע"א (בהסכמתו לספר "מעשר כספים" להגה"ח רבי אברהם מרדכי אלברט זצ"ל) שזוכר כאשר היה הוא ילד, נשאל אביו האדמו"ר הגה"ק בעל ה'אמרי אמת' זיע"א, אם יש חיוב לתת מעשר כספים, וענה כי יש בזה דעות שונות, והרבה סוברים שאין לזה עיקר מן התורה. אבל דעתו הייתה שעל ידי שנוהג האדם לתת מעשר כספים, נותן הוא את הצדקה בעין יפה ובלב שמח ומקיים על ידי זה מצוה מן התורה (דברים טו, י) "ואל ירע לבבך בתתך לו". כי כאשר יודע שהמעשר בין כך מופרש לצדקה, יותר קל לו לתת את הצדקה בשמחה.

ואומנם יש עניין שאדם דוקא ישבר את אכזריותו וייתן צדקה, אבל יש לומר שזה מתקיים בתחילה, כשאדם מחליט לנהוג במעשר כספים, וכדמשמע מדברי רבינו הקדוש רבי נחמן מברסלב זיע"א שעניין זה הוא רק בהתחלה, וז"ל "ליקוטי מוהר"ן" (ח"ב סי' ד):

"כי בתחילה כשמתחילין להתנדב לצדקה, אזי צריכין לשבר את האכזריות שלו להפכו לרחמנות, וזהו עקר עבודת הצדקה. כי מי שהוא רחמן בטבעו ונותן צדקה מחמת רחמנות שבטבעו, אין זה עבודה, כי יש גם כמה חיות שהם רחמנים בטבעם, רק עיקר העבודה - לשבר האכזריות להפכו לרחמנות. וזה בחינת: "ואת העורבים צויתי לכלכלך" (מלכים א, יז), כי העורב הוא בטבעו אכזרי, ונתהפך

לרחמנות לכלכל את אליהו. כמו כן צריכין בצדקה כנ"ל. וכל הנדיבי לב, כל מי שהוא נדבן, צריך לילך ולעבור בתחילה דרך בחינה זו, בחינת: "ואת העורבים" הנ"ל. דהיינו שבתחילה צריכים לשבר האכזריות שלהם, מה שיש להם אכזריות בתחילה, להפכו לרחמנות, להתנדב לצדקה כנ"ל".

וע"פ דברי ה"אמרי אמת" הנ"ל, יש לפרש את דרשת חז"ל (תענית ט ע"א) על הפסוק (דברים יד, כב) "עשר תעשר" עשר בשביל שתתעשר. כי הנה כתוב בפסוק "ואל ירע לבבך בתתך לו כי בגלל הדבר הזה יברכך ה' אלהיך" ויש לפרש ש"בגלל הדבר הזה יברכך ה'" חוזר על הנתנה בטוב עין ובשמחה ולא על עצם הצדקה. שכן מצינו במשלי (כב, ט) "טוב עין הוא יבורך" הרי שטוב העין היא היא הסיבה לברכה ה'. וזהו שדרשו חז"ל עשר בשביל שתתעשר, כי ע"י שאדם נותן מעשר ממילא הוא נותן בעין יפה ובשמחה כדברי האדמו"ר מגור זיע"א, וממילא מתעשר על ידי זה כי טוב עין הוא יבורך.

ה. ע"י שנותן בשמחה מתברך בכפליים

ע"פ דברי רבינו יעקב אביחצירא זיע"א הנזכרים לעיל (אות ב) אפשר לפרש בדרך רמז את הפסוק (דברים טו, י) "נתון תתן לו ואל ירע לבבך בתתך לו כי בגלל הדבר הזה יברכך ה' אלהיך", המילה 'נתון' אפשר לקרוא אותה 'נתון', כלומר שצריך האדם להאמין שהכסף שבידו הוא רק נתון אצלו כפיקדון בשביל לתת לצדקה, ומתוך מחשבה זו ייתן את הצדקה, ומזה יגיע לו'אל ירע לבבך בתתך לו' שינצל מרעות העין וייתן בשמחה ובעין טובה. וכשנותן באמונה ובעין טובה יזכה ש'בגלל הדבר הזה יברכך ה'" כי האמונה והעין טובה מסוגלים להביא ברכה, כמ"ש (משלי כח, כ) "איש אמונות רב ברכות" וכתוב (שם כב, ט) "טוב עין הוא יבורך".

וברוח הדברים הללו, מביא הגה"ק רבי ברוך אסבאג זיע"א רבה של אספי שבמרוקו, בספרו הטהור "מנחת משה" (פרק לא) את פירושו של רבי אהרן נחמיאס זיע"א⁴ שפירש את הפסוקים בתהילים (קכו, ה ו) "הזרעים בדמעה ברנה יקצרו: הלוך ילך ובכה נושא משך הזרע בא יבא ברנה נושא אלמותיו", הזורעים אלו הנותנים צדקה הנקראת זריעה כמ"ש (הושע י, יב) "זרעו לכם לצדקה וקצרו לפי חסד". שיש בהם ב' מינים, יש הנותנים בדמעה דהיינו בעצבות וומתוך הכרח ויש הנותנים ברנה, ושניהם יקצרו את שכרם. אלא שההבדל ביניהם הוא כך, אם "הלוך ילך ובכה", זה שמוליך את הגזבר בלך ושוב ונותן לו בבכי, כלומר בעל כורחו, "נושא משך הזרע" – קוצר ולוקח את מה שזרע דהיינו את הקרן בלבד. אבל אם "בוא יבוא ברנה", אם הוא בעצמו לוקח את הכסף אל הגזבר ונותן לו בשמחה, "נושא אלמותיו" – קוצר פירות ופירי פירות.

ו. עצה שלא יתחרט על הצדקה שעשה – לא יצפה לגמול מבני אדם

ויסוד גדול שצריך לתת מתוך רצון לדבק במידותיו של ה' ולהיות משפיע, ולא יחשוב כלל על קבלת איזה תמורה מן המקבל, וע"י כך לא יתאכזב כלל אם לא יכירו לו טובה. כי הנה הרבה אנשים נמנעים מחסד בראותם כי אין למקבלים הכרת הטוב ואדרבה פעמים רבות כופרים בטובה, כי טבע האדם כאשר מקבל טובה ממישהו הוא מרגיש חייב לו, והרגשה זו אינה נוחה לו והיא היא המביאה אותו הרבה פעמים לכפור בטובתו של חבירו כדי להשתחרר מההרגשה של המחויבות. ולכן צריך האדם להשתדל שמתחילה לא יצפה לשום גמול וכבוד מהמקבל וכיו"ב, וידע כי שכרו גדול מעם ה', ובזה תמיד לא ימנע טוב.

⁴ חידוש זה מובא גם בספר "מעט דבש" להגה"ק רבי יעקב נחמני זיע"א בשם הגה"ק רבי חיים בוחבוט זיע"א ראש ישיבה במראכש. ובימי חורפי שמעתי חידוש זה בשם הגה"ק רבי יהודה מועלם זיע"א מראשי ישיבת "פורת יוסף".

וכמו שמסופר על הגה"ק רבינו יצחק אביחצירא זיע"א סידנא באבא חאקי, כי פעם אחת ניגש אליו אחד מהעניים באי ביתו וצעק עליו ואף הרים עליו יד. הצדיק חיך כלפיו ופייסו והזמינו לשבת על השולחן, הכריחו ליטול ידיו והאכילו והשקהו במו ידיו, ושרתו כעבד לפני רבו. לאחר הסעודה, בקש הרב את סליחתו, תקע לכיסו סכום כסף וליווהו עד לכביש הראשי, דאג לו לרכב ושלחו בכבוד גדול. כשנשאל לפרש הנהגתו זו, השיב הצדיק, אחד מהחכמים תלה שלט בכניסתו לביתו 'כל הבא ברוך הבא חוץ מכפוי טובה', אבל אני גורס 'כל הבא ברוך הבא אפילו כפוי טובה'. אילו ידעתם כמה טובות גמלתי עם האיש הזה הייתם קוצפים שבעתיים, אבל אני חושב שדעתו קצרה והוא חסר הבנה, ולכן אף שהוא כפוי טובה ממש אני מכבדו ומבקש סליחתו (הסבא קדישא אדמו"ר סידנא בבא סאלי זיע"א, ח"א עמ' קמא).

ז. אם נתינה גדולה תגרום לו צרות עין - עדיף שייתן דבר מועט בשמחה

איתא בגמרא מסכת קידושין (דף לא סוף ע"א) 'תני אבימי בריה דרבי אבהו יש מאכיל לאביו פסיוני וטורדו מן העולם, ויש מטחינו ברחיים ומביאו לחיי העולם הבא'. כלומר יש אדם שמאכיל את אביו פסיוני שזה עוף חשוב ושמן, והמעשה הזה אע"פ שנראה כמעשה טוב מאד בכל זאת טורד את הבן מן העולם. ויש אדם שמעביד את אביו בטחינה ברחיים שהיא עבודה קשה, והמעשה הזה אע"פ שנראה כמעשה גרוע בכ"ז מביא את אותו הבן לחיי העולם הבא.

רש"י ותוספות מביאים שם את דברי התלמוד ירושלמי, שמביא על כך שתי מעשיות המסבירים את העניין: מעשה באחד שהיה מאכיל לאביו פסיוני, פעם אחת אמר לו אביו מאין לך כל אלה? אמר לו סבא מה איכפת לך טחון ואכול. ומעשה באחד שהיה טוחן ברחיים והיה לו אב זקן ושלח המלך בשביל אביו לבא

לעבודת המלך, אמר לו בנו, אבא טחון ואני אלך תחתיך לעבודת המלך שאין לה קצבה.

והנה הלשון 'טורדו' 'ומביאו', נראה שזה חוזר על 'המעשה' של אותם שתי בנים (ולא על אבותיהם), שזה 'מעשהו' טורדו מן העולם וזה 'מעשהו' מביאו לחיי העולם הבא. והנה הגמרא שלפנינו לא הזכירה את כל המעשה כמו שמובא בירושלמי, אלא רק את זה שזה האכיל לאביו פסיוני וזה הטחינו בריחיים. וא"כ קשה איך שייך לומר שהמעשה הזה של אותו בן שהאכיל את אביו דבר חשוב ויקר, זה לבדו טורדו מן העולם, והלא מעשה זה לבדו טוב הוא? ונראה לומר שלא טוב עשה אותו בן שהאכיל את אביו דבר יקר ולא מנדיבות לב, שזה גרם לו אח"כ להראות את צרות עינו לפני אביו (כששאלו מניין לך כל אלה). והיה טוב יותר לבן זה שעינו צרה, שלא היה מאכיל לאביו דבר יקר ובכך תתגבר צרות עינו, רק יאכילו דבר פשוט בלב טוב ובסבר פנים יפות. וא"כ נמצא שהמעשה הזה שנראה טוב לכאורה הוא עצמו גרם לו לטורדו מן העולם.⁵

יוצא מזה, שאל לו לאדם לתת נתינה שיכולה לגרום לו לקלקל יותר ולהגביר את צרות העין, ובמקרה כזה עדיף לתת מה יכול לתת בלב שלם ושמח. אומנם אם המלחמה היא רק בשעת הנתינה ואחרי שייתן לא יתחרט, במקרה כזה ייתן.

ע"פ דברי הגמרא הנזכרים, באר הגה"ק רבי דוד זאגורי זיע"א ממוגאדור בספרו "לדוד להזכיר", בדרך רמז את הפסוק (משלי י, טז) "פעולת צדיק לחיים תבואת רשע לחטאת". דהיינו הבן הצדיק שהפעיל את אביו והטחינו ברחיים זכה לחיים

⁵ ולגבי מביאו לחיי העוה"ב הנאמר על המעשה עצמו של מטחינו ברחיים, יש לפרש על דרך גדולה עבירה לשמה, ועוד לפי מ"ש רש"י שמכבדו בדברו דברים טובים ונחומים וכו', נמצא שהטחנת הרחיים היא עצמה סיבה להביאו לחיי העוה"ב.

- הם חיי העוה"ב. ואילו הבן הרשע שהביא לאביו תבואה דהיינו מאכלים משובחים, נחשב לו זה לחטאת ונטרד מן העולם.

ח. לכו חזו מפעלות צדיקים שדבקו במידת החסד בלב ונפש

נביא מעשה ממסירות נפשו של מור זקנינו עט"ר הרה"ק רבי מכלוף אלחראר זיע"א במצוות החסד והכנסת אורחים. מנהגו של הסבא קדישא היה לעטר את שולחנו תדיר באביונים, ומידי שבת עיטרו את שולחנו הטהור לא פחות מעשרה אביונים. ביום שבת אחד, בתו הגדולה של הסבא, מרת זוהרא ע"ה נפטרה לבית עולמה, כשהיא רק בסביבות גיל העשרים לחייה, בהותירה אחריה את בנה יחידה, עולל כבן שנה וחצי. כששמע הצדיק את הבשורה הקשה, נתאזר בגבורה כארי, כבש את צערו הרב, וביקש מהסבתא אף היא להתאפק ולא לתת שום הרגשה בבית שאירע דבר. כמו כן דאג הצדיק שהדבר לא יתפרסם ברחבי העיירה עד צאת השבת. את הנהגתו זו נימק הצדיק באומרו, שבאם יתפרסם הדבר ויורגש, הרי שאותם עניים הסמוכים על שולחנו יחושו שלא בנוח, ולא יוכלו לענג את השבת כדת היום. ממעשה זה רואים עד כמה הצדיק עשה את החסד והכנסת האורחים בשמחה ומכל הלב, עד כדי כך, שאף הצרה הגדולה של פטירת בתו בקיצור ימים ב"מ לא הסירה את מחשבתו ממצוות החסד.

מספר הגה"ק רבי יוסף משאש זיע"א על אביו הגה"ק רבי חיים משאש זיע"א וזה לשונו: מור אבי ז"ל, עסק בגמילות חסדים דבר נפלא מאד מאד, שהיה קונה עריבות של כביסה, גם יורות ודודים של נחשת וברזל ובדיל לצורך הכביסה, גם יורות לצורך טיגון הבשר, גם מחבות גדולים וקנים של ברזל וחרס, ג' נפות וכברות הרבה הרבה, גם סולמות גדולים וקטנים. גם מזלגות גדולים העשויים להעלות דלי שנפל בבור, גם סכיני ברזל גדולים העשויים לכתישת בשר, גם חבלים וכל דבר שדרכו לישאל.

וקודם פסח קונה מפות וכברות חדשים, וכל דבר הצריך למצות פסח, בין הצריך לברירת חיטים מפסולת, בין הצריך לטחינה, בין הצריך לריקוד, בין הצריך לעריכת המצות, בין הצריך לציורים. גם סלים לאסיפת מצות אפויים, גם חביות למים שלנו, וכל דבר מהדברים הנז' וכיוצא בהם קונה ממנו חמשה או ששה כלים, והיה משאילן לאחרים.

ואף אם היה איש ששאל איזה דבר מהדברים הנז' ולא החזירו, ולא נודע האיש ההוא, לא היה מור אבי ז"ל מצטער אליו, רק היה אומר, כל מקום שהוא, הרי הוא גומל חסד. אך תיכף היה קונה אחר במקומו.

פעם אחת בערב סוכות, באה אשה לשאול עריבה של כביסה, ואמרה לה אשת מור אבי ז"ל, שכל הערבות הם שואלים אצל אחרים, ואז הלכה האשה ביגון גדול, יען אין שהות לכבס אם לא עכשיו! ותכף הלך מור אבי ז"ל בזריזות וקנה עריבה אחרת חדשה, ושלחה להאשה הנזכרת.

ומעולם לא ראיתי שבא לפניו עני והלך ריקם, רק היה נותן לו כמתנת ידו, ומשמחו בדברי תנחומין, ואם בא העני לבקש ממנו לעמוד עמו בגופו על איזה עסק, היה עומד עמו בזריזות ובשמחה, עמידה שיש בה סמיכה. עכ"ל. (תפארת בנים אבותם עמ' רלח).

הגאון רבי רחמים בן עמארא זצוק"ל בספרו "תשועת צדיקים" (עמ' 514, 515, 500) מספר על מעשי החסד המופלאים של אביו הגה"צ רבי ברוך בן עמארא זיע"א מחכמי מכנאס, וזה לשונו:

זכרוני כד הוינא טליא, כבן ט"ו שנים, לפעמים הייתי מלוה את מור אבי לעסקיו, והדרך היתה קצרה אם נעבור מחוץ למלאח (רובע היהודים) וארוכה אם נעבור

דרך המלאח. והיה בוחר לו לעבור דרך המלאח. לשאלתי למה מאריך הדרך סתם? היתה תשובתו: דרך המלאח אפשר למצוא מי שהוא צריך לעזרה או חסד כל שהוא ואזכה בו. אותה תשובה עודנה חרוטה בלבי עד היום הזה. שראיתי שהוא מחפש אחרי החסד ואינו מחכה עד שיבא לפניו.

כאשר רצה מור אבי ע"ה לחנך אותי במצות ציצית ותפילין חפש ומצא יתום בן אלמנה והביאו אל ביתו וכשראה שאינו יודע אפילו צורת האותיות, הלך אצל הרה"ג ר' ברוך טולידאנו זצ"ל, ובקש ממנו למוסרו לתלמיד בוגר שילמדו. וכן מור אבי ודודי אליהו בכל שעת פנאי היו לומדים עם יתום זה עד שבג' חודשים היה כבר יודע ברכות השחר, קריאת שמע ושמונה עשרה וברכות ספר תורה, והתחיל לקרא קדיש על אביו. וביום הבר מצוה הלביש את שתינו באותו סגנון ועשה לנו בר מצוה יחד. גם אח"כ המשיך הנער לבא אלינו ונעשה בן בית, הוא ואמו ואחיו הגדול.

כל ערב שבת כאשר מור אבי ע"ה היה מוריד הזלבייא של חול, היתה אמא ע"ה מנקה ומגהצת ומקפלת אותה. ואז היה בא יהודי בשם שלמה ולוקח את הזלבייא ולובש אותה כל השבת ומחזיר אותה במוצאי שבת עם דברי ברכה, שותה כוס תה והולך לו. ע"כ.

ה' ברחמיו יזכנו לעבדו כרצונו בקדושה וטהרה אכי"ר

תולדותיהן של צדיקים

מתולדותיו ואורחות חייו הטהורים של הגאון הקדוש, סבא דמשפטים

המלומד בנסים, הנר המערבי

אדונינו רבי **רפאל משה אלבאז זיע"א**

לרגל יום הילולתו החלה השבוע יום רביעי כ"ב תמוז

–מאה ושלושים שנה לפטירתו–

לידתו של צדיק

רבינו הקדוש הרמ"א אלבאז זיע"א נולד בשנת תקפ"ג בעיר המעטירה צפרו הסמוכה לעיר פאס במרוקו, לאביו הגדול הגה"ק רבי שמואל זיע"א ששימש כדיין וראש ישיבה בעיר זו ומח"ס "נועם שיח" ועוד (בכת"י). סבו (אבי אביו) של רבינו הלא הוא הגה"ק רבי יהודה אלבאז זיע"א ראב"ד ורבה של צפרו ומח"ס "שבות יהודה" (שו"ת, עה"ת, ש"ס ועוד).

רבותיו

מנעוריו נכנס רבינו ללמוד בישיבת דודו הגה"ק רבי עמרם אלבאז זיע"א המכונה 'רב עמרם חסידא' על שם חסידותו ופרישותו וכיהן כרב וראב"ד וראש ישיבה בצפרו וחיבר את הספרים שו"ת "חיי עמרם" ו"בנין נערים" (ליקוטים). בין כתלי בית מדרש זה, מצא רבינו כר נרחב להתגדל ולהתקדש. בהיותו כבן עשרים נפטר עליו אביו רבי שמואל, אך למרות הצער והיגון קיים בעצמו "לולי תורתך שעשועי אז אבדתי בעניי" והמשיך לשקוד על התורה יומם ולילה.

אף לאחר שנהיה לאיש עדיין נשאר בקשר אמיץ עם דודו ורבות היו מתכתבים בהלכה וחותמים יחד על פסקי דינים. כמו כן קיבל רבינו תורה מזקן חכמי העיר הגה"ק רבי עמור אביטבול זיע"א מח"ס שו"ת "מנחת העומר" ועוד.

נסמך להוראה

בהיות רבינו כבן כ"ח שנה, והוא כבר מלא וגדוש בש"ס ופוסקים, נסמך להוראה ע"י רבותיו המובהקים הנ"ל אחר שמצאוהו כלי מחזיק ברכה. מאז החל לכהן כדיין ולהורות את החוקים ואת התורות אשר ציוה ה' את משה. למרות מעמדו הרם של רבינו לא גבה לבו וקיים בעצמו "והאיש משה עניו מאד".

בתורת הקבלה

בד בבד עם השתלמותו בש"ס ובפוסקים, עוד העמיק חקר והשתלם גם בחכמת הנסתר עד שהיה אחד מיחידי הדור בחכמה זו. את חכמה זו רכש מגיסו הגה"ק המקובל האלהי רבי רפאל מאמאן זיע"א רב ואב"ד צפרו מח"ס שו"ת "יד רמ"ה".

מרא דאתרא דצפרו

בשנת תרט"ז נפטר דודו ורבו רבי עמרם הנזכר, ומאז הוכתר רבינו כרב העיר וראב"ד. במרוצת הזמן הלך שמו לפניו והופנו אליו שאלות גם מערים אחרות בבחינת "וכל הדבר הקשה יביאון אל משה". בקרב חכמי מרוקו בדורו ובדורות שאחריו שמו של רבינו נודע בשערים ונישא בסילודין, ספרי השו"ת והפוסקים הרבים של חכמי מרוקו נשענים רבות על פסקיו של רבינו ונושאים ונותנים בדבריו.

רבינו מסר את נפשו להכניס את ילדי ישראל בבריתו של אברהם אבינו ורוב ילדי העיר בדורו נימולו על ידו. שמו הטוב של רבינו במלאכה זו הגיעה למרחקים ולימים אף נכתב לשבח על מצבתו 'ידיו רב לו למול בשרים, ילדי בני ישראל למאות ולאלפים'.

וירד משה אל העם

רבינו קיים בעצמו "וירד משה אל העם" בלי הבדל מעמדות, אהב את כל הבריות וקירבם לתורה, היה משתתף בשמחתם וצר בצרתם, דיבר בשפתם ושימח אותם בכל יכולתו. כל יהודי שהיה קשה יום ומר נפש היה מוצא אצל רבינו לב פתוח ורחום לסבלותיו. גם העם העריך את רבינו והחזיר לו אהבה על אהבתו, וכל אימת שרבינו היה עובר ברחובה של עיר היו הכל רצים לקראתו ומנשקים את ידו.

על משמר החינוך

רבינו השקיע את תמצית כוחותיו בחינוך דור העתיד, להעמיד דור דעה של תלמידי חכמים ורועים נאמנים לעדת ישורון. הוא היה מקפיד ומשגיח על כל סדרי הלימודים בת"ת שיעשו על הצד היותר טוב ועל טהרת הקודש.

כח תפילתו

מעשה נפלא מביא הגה"צ רבי יוסף בן נאיים זיע"א בספרו "מלכי רבנן" (קז ע"ב), שפעם אחת הלך רבינו בחברת גוי אחד ויהודי נוסף בימות הקיץ, ובהליכתם בדרך כחום היום, הגוי היה מדבר עם הישראלי בלשון פלשתים, והרב היה מבין קצת בלשון זה, והיה שומע שהגוי אומר ליהודי שהוא רואה מרחוק נחש גדול צפעוני עומד בין האילנות ונראה כמו אילן, ופיו פתוח, והוא נדמה לציפורים כמו

אילן, והם עומדים על ראשו והוא בולע אותם. אז הביטו אליו למרחוק וראו אותו ורעדה אחזתם עד למאד.

ואמר הגוי שהנחש עיניו כעת אל עבר אחר ועדיין לא ראה אותנו, ואם יראה אותנו יבוא אלינו ויקיש אותנו. ביד הגוי היה רובה ואמר אני יירה בו ואם אפגע בראשו אזי ימות ואנחנו נמלטנו מידו, ואם החטאתי את המטרה ולא בא הכדור בראשו לא ימות, ואזי יבוא אלינו בכעס ויהרוג אותנו בארסו.

ואמר לו רבינו תמתין לי שאני מתפלל לה', וכשאני מנענע ראשי אזי תכה אותו. וכן היה שהתפלל אל ה' בכל לבבו כפי יכולתו ועשה תשובה, ונענע ראשו לגוי, והגוי ירה עליו ומאת ה' היתה שבא הכדור בראשו ומת, והלכו אליו והנה הוא נופל מת והוא עב ביותר כעובי האילן, והגוי קרע את בטנו ומצא בו ציפורים שבלע ועדיין צפור אחד חי, והפשיט את עורו. ואמר הגוי לרב שזה הנחש מתפחדים ממנו כל הפלשתים השוכנים במדבר ההוא ולא יכלו לו, וכעת מסר אותו ה' בידנו בתפילת הרב זיע"א.

עלייתו השמימה

ביום שישי כ"ב תמוז תרנ"ו נתבקש רבינו לישיבה של מעלה, כבוד גדול עשו לו במותו והמונים ליוו את מיטתו, ונטמן לאחר חצות היום בבית העלמין בעירו צפרו. הילולתו נערכת עד היום בהרבה מקומות ומכללם בבית הכנסת שעל שמו ברובע ו' באשדוד וכן בביה"כ קהילת צפרו ברובע ב' באשדוד. יצוין כי ברובע ג' באשדוד בקרית פונוביז' נקרא רחוב 'דרך הרמ"א' על שמו הטהור.

אלמנתו הצדקת מרת מזל טוב ע"ה עלתה לעיה"ק ירושלים ת"ו ונפטרה בה' אב תרח"ץ ומנו"כ בהר הזיתים.

חיבוריו הקדושים

מסופר כי רבינו הקדוש מרן אביר יעקב אביחצירא זיע"א אמר לרבינו כי הוא בא לעולם לחבר ספרים ובזה ניחמו על כך שלא זכה לילדים, ואכן ברכה גדולה השאיר רבינו אחריו בחיבוריו הרבים והנפלאים, ואלה שמות ספרי רבינו שראו אור עד כה:

'הלכה למשה' (שו"ת), 'ארבעה שומרים' (כולל ד' קונטרסים 'שומר ברית', 'שומר שבת', 'כנפי יונה', 'שומר תוכחת') ספר זה נדפס מחדש בדורנו ע"י הרה"ק רבי חיים כהן זיע"א המכונה החלבן, 'באר שבע' (בנושא שבע חכמות: ההגיון, המספר, התשבורת, התיכונה, הטבע, הניגון, האלהות), 'דרש משה (דרושים)', 'פותר מים' (פירוש על ספר 'מים עמוקים' עה"ת, לרבי יהודה בירדוגו), 'כסא המלכים' (השתלשלות המלכויות), 'מיני מתיקה' (תנ"ך ומאמרי חז"ל), 'ספר כריתות' (הלכות גיטין וגירושין). 'עדן מקדם' (מערכות), 'שיר חדש' (פיוטים), 'קול בוכים' (קינות), 'עטרת פז' (קבלה), 'חצר המשכן' (קיצור ספר 'משכנות הרועים' לרבי עוזיאל אלחאיך), 'תרובץ החצר' (מראי מקומות לשו"ת בעניני חו"מ), 'ספר התקנות' (תקנות מגורשי ספרד במרוקו), וחיבורים נוספים שהינם עדיין בכתיב.

רבים מחיבוריו של רבינו יצאו לאור בדורנו ע"י רבה האחרון של צפרו הגה"צ רבי דוד עובדיה זיע"א ומכון 'ישמח לב' – תורת משה' שבראשותו. וכן ע"י מכון 'יד יקותיאל' בראשות חתנו (של רבי דוד עובדיה) הגאון רבי מאיר אלבאז שליט"א ראש ישיבת 'שבות יהודה' בירושלים אשר הוא נכד להגה"ק רבה של צפרו רבי אבא אלבאז זיע"א בן דודו של רבינו.

תולדות רבינו נסדרו בספר 'ביד רמ"א' שיצא לאור בשנת תשע"ו ע"י כולל 'תפארת הלוויים' באשדוד בראשות הרה"ג רבי יגאל נחמני שליט"א.

אף כי אחרי מותו הודיע עוז וגבורה

מסופר כי לאחר פטירתו היה רבינו מופיע בכל ליל שבת בגופו ומקדש לאלמנתו מרת מזל טוב ע"ה, עד שפעם אחת סיפרה את הדבר לאחרים ומאז הפסיק לבא, ובא אליה בחלום ושאל אותה מדוע גילתה את הסוד. כמו כן מסופר כי רבינו העניק לרעייתו טבעת שתשאל אות לנשים יולדות ובזה ילדו בקלות ומכך תתפרנס וכך היה.

כשהתגוררה אלמנתו בירושלים, באחד מימי החורף הופיע בביתה ערבי מכפר סילוואן ועמו חמור נושא עצים להסקת התנור לחמם את ביתה, הוא סיפר כי רבינו הופיע בחולמו והזהירו ללכת לאלמנתו שגרה במקום פלוני ולתת לה עצים להסקה לכל חודשי החורף.

זכות הצדיק תהיה לנו למגן וצנה אכי"ר

לעילוי נשמת

מרת זקנתי

האשה הכבודה והצנועה והכשרה

מרת דדה דבדה ע"ה

בת ר' אברהם ואסתר ע"ה

נלב"ע י"ג תמוז תשפ"ו

תנצב"ה